

L U D

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA ETNO-
LOGICZNEGO, WYDAWANY PRZEZ POLSKIE
TOWARZYSTWO LUDOZNAWCZE WE LWOWIE

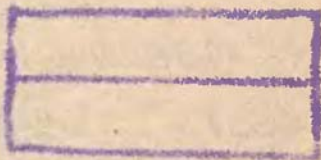
ORGANE DE LA SOCIÉTÉ POLONAISE D'ETHNOLOGIE

REDAKTOR: ADAM FISCHER

SERJA II — TOM VI — ROK 1927
OGÓLNEGO ZBIORU — TOM XXVI

WYDANY Z ZASIŁKU M. W. R. I. O. P.

Z 9 ILUSTRACJAMI

21

LWÓW — WARSZAWA — KRAKÓW — POZNAŃ — WILNO
NAKLADEM TOWARZYSTWA LUDOZNAWCZEGO WE LWOWIE. — SKŁAD
GŁÓWNY W WYDAWNICTWIE ZAKŁADU NARODOWEGO IM. OSSO-
LIŃSKICH, LWÓW, KALECZA 5. — WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 69. —
DRUKIEM L. WIŚNIEWSKIEGO WE LWOWIE, UL. OSSOLIŃSKICH L. 16.

4521. 1927. 26

II

KOMITET REDAKCYJNY „LUDU“:

PROF. DR. WILHELM BRUCHNALSKI, PROF. DR. ADOLF
CHYBIŃSKI, PROF. DR. JAN CZEKANOWSKI, PROF. DR.
ADAM FISCHER, PROF. DR. EUGENJUSZ FRANKOWSKI,
PROF. DR. LEON KOZŁOWSKI.

REDAKTOR NACZELNY: PROF. DR. ADAM FISCHER.

X-11880

4521/

1927

II 26

30,000

SPIS RZECZY.

I. ROZPRAWY.

	Str.
Koranyi Karol: Czary i gusła przed sądami kościelnymi w Polsce w XV i pierwszej połowie XVI wieku	1
Kozłowski Leon: Metoda kartograficzna w prehistorji	26

II. MATERJAŁY i NOTATKI ETNOGRAFICZNE.

Alme Wanda: Święto „lata“ w Skandynawji	73
Czarnecki Napoleon: Betlejka (Szopka)	66
Marków Włodzimierz: Słownik nazw i przezwisk ruskich grup plemiennych i lokalnych	46
Wawrzeniecki Marjan: Szkoła Magji w Krakowie	69
Wawrzeniecki Marjan: Rytuał picia	70
Wawrzeniecki Marjan: Jak konstruowano u nas stos do palenia czarownic?	71
Wawrzeniecki Marjan: Namaszczanie się czarownic	72

III. POSZUKIWANIA.

Fischer Adam: Upiór, strzygoń czy wieszcy?	84
Sochaniewicz Kazimierz: W sprawie zwyczaju tatuowania	77
Wasilkowski Eustachy: Rozeta w zdobnictwie ludowym	81
Wawrzeniecki Marjan: „Pałamarka“	83

IV. RECENZJE i SPRAWOZDANIA.

Abraham Władysław: Zawarcie małżeństwa w pierwotnem prawie polskiem (A. Fischer)	85
Barabas Sz.: Sztuka ludowa na Podhalu. Część I—II. Spisz i Orawa (A. Fischer)	114
Biegeleisen Henryk: Matka i dziecko w obrzędach, wierzeniach i zwyczajach ludu polskiego (K. Koranyi)	102
Corso Raffaele: Folklore (T. Sulimirski)	100
Czekanowski Jan: Wstęp do historii Słowian (A. Fischer)	90
Fehr Hans: Gottesurteil und Folter (K. Koranyi)	99
Fischer Adam: Lud Polski (W. Kamiński)	104
Hoffmann-Krayer E. — Bächtold-Stäubli H.: Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens (A. Fischer)	96
Húsek Jan: Národopisná hranice mezi Slováky a Karpatorusy (A. Fischer)	94
Lilientalowa Regina: Dziecko żydowskie (G. Fränkiowa)	106
Nikiforow A. I. Etnografja w szkole (A. Fischer)	87
Persowski Franciszek: Osady na prawie ruskim, polskiem, niemieckim i wołoskiem w ziemi lwowskiej (A. Bachmann)	101
Polivka Jiří: Výbor ľudových rozpravok (A. Fischer)	110
Porazińska Janina: Wesele Małgorzatki, W Wojtusiowej izbie, Pastereczka (A. F.)	110
Rogowski Jan: Mazurzy Pruscy (A. Bachmann)	90
Sawicki Ludwik: Jaskinia Nietoperzowa pod wsią Jerzmanowice (L. Kozłowski)	111
Seweryn Tadeusz: O Chrystusie frasobliwym (A. Bachmann)	89
Sosenko Ksenofont: Prażereło ukrajinskoho religijnoho switohladu (M. Iwaszków)	113
Udziela Seweryn: Z podań i dziejów Ziemi bieckiej (A. Bachmann)	89
Wolkskundliche Bibliographie 1921—1922 (A. Fischer)	88

	Str.
Zelenin Dmitrij: Russische (ostslawische) Volkskunde (A. Fischer)	97
Zibrť Čeněk: Staročeské umění kuchařské (A. Fischer)	109
V. KRONIKA ETNOLOGICZNA.	
† Gawroński Andrzej: (J. Kuryłowicz)	115
† Świętek Jan	117
† Hnatiuk Włodzimierz (A. Fischer)	117
Błp. Lilientalowa Regina (G. Fränklowa)	119
Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. w sprawie programu studiów i egzaminów w zakresie antropologii, etnografii z etnologią i prehistorji na stopień magistra filozofji	121
Kongres sztuki ludowej w Pradze 1928 r.	123
Zjazd Profesorów etnografji i etnologji w Warszawie w r. 1926	126
II. Zjazd Słowiańskich Geografów i Etnografów w Polsce w r. 1927. (A. Bachmann)	126
Koło nauk antropologicznych U. J. K we Lwowie (E. Oleksin)	130
Pięćdziesięciolecie pracy naukowej Prof. Aleksandra Brücknera	132
Wystawa Konserwatorska w Warszawie	134
Wykłady etnograficzne na prowincji	135
Papieskie Muzeum Etnograficzne	135
Polskie wydawnictwo waz starożytynych	135
Opieka nad zabytkami	136
Wystawa polskiego zdobnictwa ludowego w Strassburgu	137
Regionalizm w województwach	137
Ankieta Koła Etnologicznego Stud. Uniw. Stefana Batorego	139
VI. ALFRED BACHMANN: BIBLIOGRAFJA LUDOWNAWCZA ZA LATA 1925—1927	140
ZESTAWIENIE KASOWE ZA R. 1926—7	156

TABLE DES MATIÈRES

du volume XXVI (Année 1927) de la Revue ethnographique
„Lud“ („Le Peuple“)

I. ÉTUDES.

	Pag.
Koranyi Ch.: La sorcellerie devant les tribunaux ecclesiastiques en Pologne au XV ^e et dans la première moitié du XVI ^e siècle	1
Kozłowski L.: La méthode cartographique dans la préhistoire	26

II. MATÉRIAUX ET NOTICES ETHNOGRAPHIQUES.

Alme W.: La fête de „l'été“ en Scandinavie	73
Czarnocki N.: Crèche représentant la scène de la Nativité	66
Marków Vl.: Dictionnaire des dénominations et des surnoms des groupes ruthènes familiaux et locaux	46
Wawrzeńiecki M.: Une école de Magie à Cracovie	69
— La manière de boire	70
— Comment on dressait en Pologne le bûcher sur lequel on brûlait les sorcières?	71
— L'onction pratiquée sur elles-mêmes par les sorcières	72

III. RECHERCHES ETHNOGRAPHIQUES.

Fischer A.: Revenant ou strige?	84
Sochaniewicz C.: Sur la coutume de tatouage	77
Wasilkowski E.: La rosace dans l'ornementation populaire	81
Wawrzeńiecki M.: „Pałamarka“ (gantet de bois pour saisir le blé)	83

IV. CRITIQUES ET COMPTES-RENDUS

V. CHRONIQUE ETHNOLOGIQUE	115
VI. A. BACHMANN: BIBLIOGRAPHIE ETHNOGRAPHIQUE 1925—1927	140

w kołysaniu się między krańcowościami. Dużo cennych przyczynków do charakterystyki filozofji, religji i kultury indyjskiej znajdujemy w uwagach do tłumaczeń, które Gawroński pozostawił (*Sadhańy* Rabindranath'a Tagore, *Pieśni epicznych Aśvaghos'y*, *Zarys filozofji indyjskiej* Deussen'a). — Myliłby się jednak ten, kto by z tych obszernych, częściowo egzotycznych zainteresowań śp. Gawrońskiego wyciągnął wniosek, że oddany był jedynie zgłębianiu obchodzących go problemów naukowych. Przeciwnie, ostatnią część swego krótkiego żywota poświęcił on organizacji młodej nauki polskiej, bądź to zabierając głos w kwestjach podstawowej wagi (por. jego artykuły *Nauka narodowa czy międzynarodowa*, „Nauka“ tom IV i *Sprawa nauki języków klasycznych w szkole średniej* „Przegląd Współczesny“, styczeń 1923) bądź też zabiegając około ugruntowania orientalistyki jako nowej gałęzi nauki polskiej. Owocem jego trudów jest z jednej strony *Instytut Orientalistyczny* U. J. K. we Lwowie, z drugiej strony *Polskie Towarzystwo Orientalistyczne*, którego organ *Rocznik Orientalistyczny* (dotychczas tomów IV) stanął odrazu na wysokim poziomie naukowym. Także czasopismo *Język Polski* zawdzięcza swe istnienie w znacznej mierze inicjatywie śp. Gawrońskiego. Wkońcu był on jednym z założycieli *Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*.

Zarówno doniosłość metodyczna prac naukowych, jak też działalność organizacyjna zapewniają śp. Andrzejowi Gawrońskiemu trwałe miejsce w historii Nauki Polskiej.

Jerzy Kuryłowicz.

† Jan Świętek, em. inspektor kolejowy zmarł w Krakowie 3. VI. 1926 r. Był to jeden z bardzo dzielnych etnografów-amatorów, który pozostawił po sobie wiele prac o znacznej wartości. Z dzieł tych na szczególne podkreślenie zasługują: 1) *Lud nadrabski od Gdowa po Bochnię*, Kraków 1893. 2) *Zwyczaje i pojęcia prawne ludu nadrabskiego*, Kraków 1897 (odb. z Mat. antr. arch. etnogr. II). 3) *Borowa*, Kraków 1904 (odb. z Mat. antr. arch. etnogr. VII). 4) *O dotychczasowych badaniach nad wierzeniami ludu polskiego i postulaty na przyszłość*. Pamiętnik III. Zjazdu historyków. Sekc. IV. 5) *Liczby 3 i 9 w mitach, wyobrażeniach mitycznych, praktykach i zwyczajach ludowych*, Lwów 1904.

Prócz tych prac wydanych oddzielnie ś. p. J. Świętek zamieścił też wiele prac w czasopiśmie, zwłaszcza w „Ludzie“. Dlatego Redakcja „Ludu“ żegna go z prawdziwym żalem, nie tylko jako znakomitego etnografa, ale jako długoletniego współpracownika i członka Towarzystwa Ludoznawczego.

† Włodzimierz Hnatiuk, zasłużony badacz na polu etnografji ruskiej zmarł we Lwowie dnia 6 października 1926 r.

Urodził w Welesnewie, w pow. buczackim 21 maja 1871 r. uczył się do szkół w Buczaczu i w Stanisławowie, następnie na

wydział filozoficzny uniwersytetu lwowskiego, który ukończył w r. 1898, poczem został supletem I gimnazjum ruskiego we Lwowie. Wkrótce jednak zrezygnował z posady nauczycielskiej i poświęcił się wyłącznie pracy naukowej, jako sekretarz Towarzystwa naukowego im. Szewczenki. Działalność jego była bardzo intensywna w komisji etnograficznej Tow. nauk. im. Szewczenki, w której po śmierci Iwana Franki objął też przewodnictwo, Ś. p. Hnatiuk, mimo słabego zdrowia odbywał liczne podróże po całym kraju, a szczególnie dokładnie zbadał w sześciu podróżach (1895, 1896, 1897, 1899, 1903) Ruś podkarpacką. Wynikiem tych podróży były bardzo liczne prace.

Już jako student ogłaszał ś. p. Hnatiuk materiały etnograficzne w „Posłanniku“ brzeżańskim w r. 1889, a następnie w piśmie „Nowyj Hałyczanyn“. Dzieła jego dotyczą głównie t. zw. wówczas Rusi węgierskiej. Na szczególne podkreślenie zasługują następujące: 1) Pryczynok do istorji znosyn hałyckych i uhorśkich Rusyniów (Lit.-naukowyj Wistnyk 1899 i odb.). 2) Ruśki oseli w Baczci (w połudn. Uhorszczyńi) (Zapysky T. XXII i odb.). 3) Hungarico-Ruthenica. (Zapysky T. XXVIII i odb.). 4) Słowackij opryszok Janoszik w narodnij poeziji. (Zapysky T. XXXI—XXXII i odb.). 5) Rusyny prjasziwśkoji eparchji i jich howory. (Zapysky T. XXXV—XXXVI i odb.). 6) Słowaky czy Rusyny? (Zapysky T. XLII i odb.). 7) Legenda pro try żinoczi wdaczi. (Zapysky T. XCVII i odb.). 8) Zapropaszczena zbirka uhuruśkich kazok. (Zapysky T. CXVII—CXVIII i odb.). 9) Uhuruśki duchowni wirsi. (Zapysky T. XLVI—XLVII i XLIX i odb.). 10) Etnograficzni materijały z Uhorśkoji Rusy. T. I—VI, (Etnograficznyj Zbirnyk T. III—IV, IX, XXV, XXIX—XXX). 11) Wesilje w Keresturi (w połud. Uhorszczyńi). (Materiały do ukraińskoji etnologji T. X i odb.).

Innych ruskich obszarów dotyczyły dzieła: 1) Znosyny Ukrańciw iz Serbamy. (Naukowyj Zbirnyk pryswjacz. Prof. M. Hruszewśkomu). 2) Polśki etnografy pro Rusyniów. (Zapysky T. XXXI i odb.). 3) Wirszowana legenda pro rycarja i smert'. (Zapysky T. LXXXV). 4) Choceńskij spiwannyk Łewyćkich. (Zapysky T. XCI i odb.). 5) Kupannje i pałennje wid'm u Hałyczyni (Materiały do ukraińskoji etnol. T. XV i odb.). 6) Lirnyky. (Etnogr. Zbirnyk. T. II). 7) Legendy z Chitarśkoho Zbirnyka. I połow. XVIII w. (Zapysky T. XVI). 8) Pisenni nowotwory w ukraińskoruskij narodnij słowesnosty. (Zapysky T. L i LII i odb.). 9) Narodni opowidannija pro tjutjunariw. (Zapysky T. CXXII i odb.). 10) Kusznirstwo u Hałyczyni. (Materiały do ukraińskoji etnologji T. I). 11) Tkactwo u schidnij Hałyczyni. (Materiały T. III i odb.). 12) Narodna pożywa i sposib iji pryprawy u schidnij Hałyczyni, (Materiały I i odb.). 13) Narodna pożywa na Bojkiwszczyńi. (Naukowyj Zbirnyk prysw. prof. M. Hruszewśkomu). 14) Bojkiwśke wesilje w Mszanci, starosamb. pow. (Materiały T. X i odb.).

15) Hałyćko-ruśki anekdoty. (Etnogr. Zbirnyk T. VI), 16) Hałyćko-ruśki narodni legendy. T. I—II, (Etnogr. Zbirnyk. T. XII—XIII). 17) Znadoby do ukraińskoj demonologii. T. I—II. (Etnograficznyj Zbirnyk. T. XV, XXXIII—XXXIV). 18) Kołomyjky. T. I—III. (Etnogr. Zbirnyk, T. XVII—XIX). 19) Narodni opowidannija pro opryszkiv. (Etnogr. Zbirnyk. T. XXVI). Praca uzyskała nagrodę Rosyjsk. Akademji Nauk im. A. Kotlarewskiego. 20) Pochoronni zwyczaji i obrjady. (Etnogr. Zbirnyk. T. XXXI—XXXII). 21) Koładky i szchedriwky. T. I—II. (Etnogr. Zbirnyk. T. XXXV—XXXVI). 22) Ukraiński narodni bajky. (Etn. Zbirnyk. T. XXXVII—XXXVIII). 23) Ukraińska narodnja słowesnist'. W sprawie zapysiw ukraińskoho etnograficznoho materjału. Wiedeń 1917. Prócz tego ogłosił w Lipsku przy Kraussa „Anthropophytei“ odpowiedni materjał ruski p. t.: Das Geschlechtsleben des ukrainischen Bauernvolkes. T. I—II. Lipsk 1909—1912.

Już na podstawie wymienionych tytułów można nabrać pojęcia o ogromie pracy ś. p. Hnatiuka. Jeden człowiek dokonał dzieła, jakim w innych warunkach chlubią się całe komisje. A godzi się przytem dodać, że ten niestrudzony choć oddawna ciężko chory etnograf nie poprzestawał na ogłaszaniu samego surowego materjału, ale teksty swe zaopatrzył w bogate przypiski porównawcze. Dlatego prace ś. p. Hnatiuka miały i zachowują znaczenie nietylko dla ludoznawstwa ruskiego, ale dla całej etnografji słowiańskiej. Wyrazem uznania tych ogólnych zasług były nominacje ś. p. Hnatiuka na członka-korespondenta Rosyjskiej Akademji Nauk w Petersburgu, Ukraińskiej Akademji Nauk w Kijowie, Narodopisna Společnost Československá w Pradze, Verein f. oesterreichische Volkskunde w Wiedniu i t. d. Towarzystwo ludoznawcze we Lwowie utraciło w ś. p. zmarłym jednego ze swych pierwszych członków i jednego z najstarszych współpracowników „Ludu“, dlatego z głębokim żalem oddaje cześć pamięci niestrudzonego i prawdziwie ideowego działacza na polu etnografji słowiańskiej.

Adam Fischer.

Błp. Regina Lilientalowa, wybitna badaczka folkloru żydowskiego w Polsce, zmarła w Warszawie dnia 4 grudnia 1924 r. Urodzona w 1877 r. w Zawichoście, pierwsze wykształcenie odebrała w progimnazjum żeńskim w Sandomierzu. Już od najwcześniejszej młodości bardzo wiele pracowała nad sobą. W 20-tym roku życia wyszła zamąż i przeniosła się do Warszawy, gdzie miała możność oddawania się badaniom naukowym. Gdy w okresie przedrewolucyjnym zorganizowano „lotny uniwersytet polski w Warszawie“, Lilientalowa bardzo pilnie i systematycznie uczęszczała na wykłady i pod wpływem prof. Ludwika Krzywickiego zainteresowała się żywo studjum etnologji. Już od r. 1898 zaczynają się ukazywać w „Wiśle“ i „Ludzie“ pierwsze jej prace. I tak :